

PLE EXTRAORDINARI SOBRE POBRESA I DESIGUALTATS SOCIALS

El pacte per la lluita contra la pobresa resultant del ple celebrat al març de 2014 en la seva resolució primera proposava *“Definir un objectiu ambiciós de reducció dels nivells de pobresa per als propers quatre anys i, com a mínim, assolir els objectius que fixen els acords de Lisboa”*. Segons la Comissió de seguiment del compliment dels acords, això significava situar-la en el nivell existent abans de l'inici de la crisi econòmica. Doncs bé, a la llum de les dades que anirem mostrant, es constata que aquest compromís no s'ha acomplert. Concretament, i com a mostra d'aquest incompliment, segons l'IDESCAT, la taxa de risc de pobresa després de les transferències era el 2014 més elevada que el 2007, just abans de l'esclat de la crisi, ha passat del 18,2 % al 2007 fins al 20,9 al 2014.

Les dades dels estudis actuals sobre la pobresa a Catalunya no només ens indiquen que estem retrocedint en la batalla contra la pobresa, sinó que la derrota col·lectiva que aquesta suposa és una realitat evident, a la vegada que copsem com cada cop més la desigualtat, la diferència entre rics i pobres a Catalunya, creix fins a situar-nos com un dels països més desiguals d'Europa.

Tenint en compte la realitat social que pateixen milions de persones al nostre país i el contingut i l'aplicació de les mesures acordades en aquell ple compartim les reflexions dels membres del CAPSIF, els quals, manifestaven *“un sentiment de descontent, decepció i enuig en relació amb els resultats. Aquests no es corresponen amb les expectatives que vàrem dipositar en la sessió”*.

El CAPSIF recalca també que moltes de les mesures proposades a partir del ple ja existien, mentre que d'altres es descriuen amb gran ambigüitat i sense quantificar-ne els costos ni concretar el finançament per assegurar la seva eficàcia. L'Informe que es va fer sobre les resolucions del Ple

del Parlament acabava amb la demanda de millorar i reforçar la capacitat econòmica i fiscal de la Generalitat, perseguint el frau i retallant mesures no necessàries. I és així com avui, en un context polític en què es reclamen grans pactes nacionals, més enllà de la lluita partidista, un de necessari i urgent continua sent el relatiu a l'eradicació de la pobresa.

Perquè la pobresa continua, creix, és aquí. I aquí vol dir a 20 minuts d'aquesta sala de plens. Per exemple, a Ciutat Meridiana, batejada com a "Vila desnonament", perquè és el lloc de l'Estat espanyol on s'executen més desnonaments:

- Gairebé el 20% dels 10.000 habitants del barri (una tercera part, persones nouvingudes) no tenen estudis, ni tan sols primaris;
- Un de cada cinc pisos corre el risc de ser embargat (en total hi ha 3.670 pisos a Ciutat Meridiana);
- El barri té la renda més baixa de la ciutat, sis vegades inferior a la renda mitjana de Pedralbes;
- El nombre de persones aturades de llarga durada arriba al 43,5%.

Aquest panorama (que palesa la major precarietat de les dones, la discriminació de classe, la manca d'accés a l'ensenyament, la marginació dels immigrants ...) és el de Ciutat Meridiana, i retrata molt bé una dramàtica situació de pobresa i exclusió social. El més greu és que l'administració pública està desapareguda al barri I L'Associació de Veïns és l'únic espai on les persones víctimes d'aquesta greu situació, son encoratjades, ateses, i proveïdes d'eines per encarar amb més força un desnonament i mantenir la seva dignitat.

Sovint és bo palpar i conèixer la realitat de primera mà per adonar-se de la distància que hi ha entre el discurs “*políticament correcte*” que posiciona a qui l’emet en una situació de *comoditat moral*, i allò que s’esdevé a 20 minuts d’on es pronuncia aquell discurs. Quan posem el focus en Ciutat Meridiana, per esmentar un exemple, ens adonem que s’han d’adoptar de manera immediata mesures d’urgència per encarar una situació de veritable emergència social. I ens adonem també que hi ha dues variables clau: renda i habitatge. Sense l’una i l’altra, és impossible garantir un futur digne a les persones pobres. Amb les polítiques neoliberals dutes a terme fins ara, amb una Generalitat intervinguda financerament i amb un Parlament “autonomista de fireta” no hi ha res a fer. Per això, hem d’avançar sense dilacions cap a la independència i cap a la constitució de la República catalana, per fer-la garant d’aquests Drets, i per tenir una administració català bel·ligerant amb la pobresa i l’exclusió social.

Fins fa no res, la pobresa era percebuda com una abstracció (real i conceptual) que només aflorava a l’exterior a través de les manifestacions més despietades i implacables; per exemple, les persones sense sostre.

Però sota aquesta evidència abstracta i invisible (socialment) s’hi amagava (i s’hi amaga) un magma social ampli i difús de patiment i exclusió social, un conglomerat de persones (sobretot dones, immigrants, gent sense cap tipus de renda, joves...) que, estructuralment i amb independència de la situació econòmica del país, ha representat (aproximadament) un 20% de la població.

D’ençà del 2008, una injustícia invisible (perquè la voluntat política la volia invisibilitzar) ha aflorat per l’agudització i l’extensió social que ha experimentat, fins a l’extrem que avui els símptomes d’empobriment col·lectiu i de creixement de la desigualtat emergeixen pertot arreu; un arreu, però, molt ben perimetrat, perquè no és veritat que la crisi afecta a tots per

igual. No. Per exemple, les rendes del 5% de les persones més pobres són precisament les que més han caigut, mentre que les del tram del 5% més alt han continuat creixent.

I tenim àmplies evidències de l'augment de la desigualtat a Catalunya

Al llarg de les exposicions dels altres grups parlamentaris , fins hi tot en les dels consellers i conselleres s'han esmentat un munt de dates, xifres, que indiquen com la desigualtat ha crescut i creix a casa nostra per sobre de la mitja europea . No les repetiré. Tots vostès les coneixen.

Però si afirmaré que totes elles demostren que Pobresa i desigualtat són realitats que no se situen al marge, sinó a l'epicentre de la societat.

Que ara la pobresa i les desigualtats hagin intercedit violentament en l'agenda política, pel caràcter dramàtic que han adquirit ambdues injustícies, palesa l'error polític greu (i imperdonable), atribuïble a la classe política d'aquest país, d'haver bandejat el problema. Ara se'n paguen —i en pagarem— les conseqüències durant anys.

Quan s'analitza la societat, es comet un greu error si es pensa que la qualitat del tot pot i s'ha de mesurar per la qualitat mitjana de les seves parts. Perquè, la “part” més desprotegida i vulnerable d'una societat no s'ha de menystenir ni tampoc alimentar-la amb esgrunes, sinó que és un element estructural clau del qual depèn (ni més ni menys) el futur del país. Hem d'entendre que els efectes negatius de la desigualtat es propaguen per tota la societat.: la desigualtat corromp la societat des de dins, l'historiador Toni Judt dixit..

La pobresa no és res més que l'efecte sagnant de la desigualtat social; de la manca de distribució justa i equitativa de la riquesa; dels avantatges, els béns i els beneficis socials. Amb tot, però, aquest posicionament no és àmpliament compartit,

sinó que la interpretació habitual de la situació de pobresa de les persones s'ha sustentat en dues conjetures molt esteses: o bé que les circumstàncies en què viuen són la causa de la pobresa o bé que aquestes persones es precipiten als nivells inferiors de l'escala social perquè tenen una tendència (innata) a patir problemes que els arrossegueu a aquella posició. Els pobres són els causants de la seva pròpia pobresa.

Des d'aquesta òptica, la pobresa no és un "problema" social sinó individual; per això és conceput com un problema i no pas com una injustícia, la qual, si s'aborda des d'aquesta perspectiva "individualista" no té remei, perquè, precisament, l'objectiu únic i exclusiu és pal·liar-ne els efectes. Res més, perquè en el fons hi vagareja la creença que l'objectiu és ensenyar els pobres a ser més sensats. Per contra, el nou paradigma obliga a examinar el grau de desigualtat material en una societat com l'esquelet que sustenta les diferències culturals i de classe.

En aquest sentit, què ha passat al nostre país? Com ens recordava el conseller Comín el coeficient de Gini palesa que les desigualtats s'han disparat. Dins de l'OCDE, a l'Estat espanyol i a Catalunya és on més s'han incrementat les desigualtats els darrers anys. Això vol dir que, el 2014, el 20% de la població amb el nivell econòmic més alt guanya 6,5 vegades el que guanya el 20% de la població amb un nivell econòmic més baix. 20 %

Aquesta variable (sagnant desigualtat, que té caràcter estructural al nostre país) s'ha de barrejar amb altres dues variables més: (1) una estructura productiva dèbil apuntalada en la construcció i els serveis, i (2) un sistema de protecció social raquític, que converteix la família en l'últim bastió de salvament personal. El conjunt forma un còctel explosiu que abona el terreny per a l'exclusió social, la pobresa i l'eixamplament de les desigualtats.

Perquè el capitalisme en els últims setanta-cinc anys ha fet un triple salt mortal: dels trenta anys d'or passant pel

consens de Washington fins a les criminals polítiques d'austeritat, l'austerocràcia.

Tres salts amb un de final de caràcter mortal (criminal). De l'època "daurada" del benestar (de 1945 a 1973) al moment "neoliberal", que arrenca a finals dels anys 70, per desembocar a finals de la dècada del 2000 en les polítiques d'austeritat criminal. D'una etapa de postguerra caracteritzada als països capitalistes per un pacte social, polític i econòmic al voltant d'uns principis que, guanyats a cops de lluites i resistències, es reconeixien com a drets socials i que van garantir un creixement més o menys equilibrat tant de la productivitat com dels salaris. D'aquí es va saltar a l'anomenat "Consens de Washington", que va implicar la liberalització del comerç, la desregulació de les institucions financeres, la privatització d'empreses estatals, la disciplina fiscal i la desregulació laboral, que s'ha traduït en augments de la productivitat del treball i caiguda dels salaris, i, en conseqüència, en l'aprofundiment de les desigualtats entre les forces del capital, que s'han enriquit, i les del treball, que han estat espoliades. Les primeres es queden el poder i control de l'Estat, als segons se'ls sostrau el benestar

I s'imposa la gestió austerocràtica de la societat. Perquè sí, ha esclatat la crisi i, segons les forces del capital, cal entomar-la amb contundència.

Però som conscients que la nostra societat arribava al moment d'eclosió de la crisi amb un nivell d'esgotament social considerable? A l'any 2007, en el moment en què encara no s'havia declarat la crisi financera, el conjunt de la societat de l'Estat espanyol convivia amb nivells d'empobriment que ja afectaven el 20% de la població, amb taxes de precarietat que triplicaven la mitjana europea. Governava el President Zapatero. Durant el període 1998-2003 els preus es van incrementar un 21% i els beneficis empresarials un 35%; en canvi els salaris només creixien un 18%. A més el preu de l'habitatge es va triplicar durant la dècada dels 90. El 62% de

les pensions que es cobraven eren inferiors a 490 euros mensuals mentre que el subsidi d'atur no arribava al 75% del salari mitjà. Aquesta era la realitat d'una societat exhausta que aconseguia sobreviure en la seva precarietat gràcies a la ficció que representava la capacitat d'endeutament.

I és així com, amb l'eclosió de la crisi, i sobretot a partir de 2010, s'imposa la versió *austerocràtica* de la gestió de les societats endeutades. Una modalitat de gestió que s'imposa amb la reforma de l'article 135 de la Constitució, que prioritza dirigir la despesa pública al pagament del deute per sobre de cobrir qualsevol necessitat social. Aquesta espasa de Damocles es concretarà en el cas català amb la llei 6/2012 d'estabilitat pressupostària. Aquesta llei estableix en el seu article 7 que *"l'execució dels crèdits pressupostaris destinats a satisfer els interessos i el capital del deute públic de la Generalitat té prioritat absoluta sobre qualsevol altra partida pressupostària de despesa"*. És a dir, qualsevol plantejament que intenti fer front de manera seriosa a la realitat productiva i social que, en aquests moments, pateix la nostra societat s'enfrontarà a aquesta cotilla d'acer que representa la constitucionalització de l'austeritat indefinida.

I no és possible afrontar la realitat social de pobresa i exclusió sense trencar el bucle de recessió que avui imposen les polítiques de la deutecràcia. Aquestes polítiques, avalades i aplicades per totes les instàncies públiques des de la UE fins al govern de la Generalitat, es basen en una falsa possibilitat de recuperació. Per fer front a una realitat de dèficit i deute s'apliquen mesures que estan tenint com a resultat una forta devaluació interna (baixos salaris, retallada de la despesa pública) i això comporta una nul·la o, en tot cas, escassa recuperació en termes de creixement, la qual cosa agreuja la situació de recessió amb la consegüent disminució dels ingressos públics i ens situa en una tessitura de més dèficit i més deute públic.

Per evidenciar aquesta realitat en termes socials, pensem que, només en interessos del deute, hem pagat diàriament 6 milions d'euros durant els darrers 7 anys. Des de 2008 hem pagat 10.700 M€ en interessos del deute, el doble dels 5.300 M€ de les retallades patides des de 2010. El 2014 vam pagar 8.267,17 M€ en deute més interessos, mentre que tot el pressupost d'educació era de 4.967 M€.

Paral·lelament a aquesta realitat, hem viscut uns anys on les polítiques fiscals han patit una evolució clarament regressiva. Si ens fixem en l'evolució de la recaptació de la Generalitat des d'inicis de la crisi observem una clara davallada de prop del 35% en els ingressos fiscals. Tot i així hi ha diferències en funció del tipus d'impost, ja que bona part de la caiguda acumulada s'ha donat en els ingressos directes. Entre d'altres consideracions, això evidencia les raons polítiques i no sols econòmiques d'aquesta davallada: els impostos directes (Successions i Patrimoni) han patit fortes reduccions o han estat anul·lats per la Generalitat i l'Estat, respectivament, en diversos moments. Les modificacions introduïdes pel tripartit i posteriorment per CiU-PP han reduït decisivament l'aportació de l'Impost sobre Successions i Donacions, mentre que l'anul·lació de l'Impost sobre Patrimoni per part de l'Estat i la seva posterior recuperació temporal (teòricament limitada fins al 2015) són responsables de les oscil·lacions en la recaptació total dels impostos directes.

En definitiva, l'agregació de les polítiques d'austeritat, a més de la regressivitat fiscal pròpia d'aquesta modalitat de política econòmica, han donat com a resultat un creixement notable de la desigualtat a Catalunya. En el rankin com sempre: les dones, les persones nouvingudes, els immigrants extracomunitaris, la joventut, els avis i les avies.... les més desamparades.

D'altra banda, apareix un fenomen nou a Europa i vell als EUA: la pobresa laboral

Aquesta nova estratificació social té una manifestació punyent i lacerant: la pobresa laboral. Avui treballar en el mercat laboral ja no és garantia de sortir de la pobresa o de no caure-hi. Avui aquesta equació ja no és certa. Ho constata, per exemple, el sisè estudi de l'Observatori de Vulnerabilitat de la Creu Roja a Catalunya, que apunta que, entre les persones ateses per l'entitat, només el 16,4% estan ocupades i entre aquestes, el 51,5% té uns ingressos mensuals de com a màxim 600 €, per sota del salari mínim interprofessional (645,30 €). Evidència: si una persona ocupada ha de recórrer als serveis que presta la Creu Roja no cal afegir gairebé res més. Un apunt: entre d'altres causes, aquesta fenomen (nou) s'explica per les successives reformes laborals tendents a apuntalar el model neoliberal de màxima desprotecció dels treballadors i de poders quasi absoluts als empresaris. L'última reforma laboral és una font de desigualtats i asimetries, i una d'aquestes és que inclou la possibilitat d'alterar les remuneracions salarials si els beneficis empresarials cauen durant tres trimestres consecutius, però no s'inclou cap mesura que operi a la inversa.

I augmenten l'atur i la inactivitat perquè el sistema capitalista necessita un exercit de reserva, de persones fora del sistema disposades a entrar-hi a qualsevol preu per tal de poder controlar a la resta de la societat. Amb nivells elevats d'atur i precarietat es fa cada vegada més difícil poder reivindicar millors condicions laborals. Els treballadors i treballadores esdevenen un contingent dòcil i disciplinat sota el jou de la por que resulta de l'agressivitat de l'actual mercat laboral. A dia d'avui, fruit de les successives modificacions en la llei que regula el mercat laboral, tenim un mercat de treball precaritzat amb situacions de contractes temporals per mesos, dies i fins i tot hores.

En resum, com diria José Iglesias, "la precarietat de la vida és el factor que dóna poder als poders del capitalisme per reduir els drets humans a favor dels seus interessos de classe. La

precarietat de la vida és el resultat de la barbàrie del capitalisme”.

L'ajuda, entesa com a assistencialisme, no combat la pobresa; com a màxim (i gràcies) n'amanseix els efectes.

Ho explicàvem abans: hem d'inserir la pobresa en el context de polítiques econòmiques (neoliberals) que promouen la desigualtat, la conseqüència visible de la qual és l'empobriment social generalitzat. Ubicar-nos en aquesta perspectiva fa que ni la “marató contra la pobresa” ni tampoc destinar la recaptació de la loteria, “la grossa”, a finalitats socials siguin polítiques públiques adequades per combatre la pobresa i les desigualtats socials. Són polítiques inadequades perquè la caritat només beneficia a qui la presta (li reporta d'entrada “sentir-se millor”) i, per contra, perpetua la pobresa, perquè només l'amanseix.

La majoria de les polítiques públiques i dels esforços orientats a eradicar la pobresa han focalitzat l'atenció i l'objectiu en el fet de pal·liar el sofriment cru i visible en comptes d'atacar-ne les arrels, les causes últimes de la pobresa. El problema, accentuat en el marc d'una societat en què s'imposa la imatge i la gesticulació, és que allò més llamener i segur, sobretot políticament, és focalitzar l'atenció en els efectes visibles de la pobresa com ara la gana i la malnutrició (quantas vegades no s'ha parlat en aquest ple de les carregoses “beques menjador”?), la pobresa energètica o de dèficits de salut. Esmenar aquestes situacions no és dolent, de vegades. Aprovar una moratòria dels talls dels subministraments durant l'hivern sense condonar el deute acumulat, quin sentit té? Perquè l'atac als efectes més vistosos de la pobresa no l'eradica.

Delegar la responsabilitat de la protecció social contra la pobresa en entitats no lucratives o filantròpiques és la manera

més ràpida d'erosionar el discurs dels drets socials. L'assistència social passa a ser una activitat gracioble. Les llars en situació de pobresa depenen de la bona voluntat d'una entitat que no té la responsabilitat última de la seva supervivència ni del seu accés als serveis bàsics.

Que quedi clar: eradicar la pobresa (i la desigualtat) és una qüestió de justícia i de drets fonamentals

Nelson Mandela opinava que *“sobreposar-se a la pobresa no és una tasca caritativa, sinó un acte de justícia. Com l'esclavatge o l'apartheid, la pobresa no és natural, sinó que es deriva de l'acció de les persones i, en conseqüència, superar-la i eradicar-la només és possible a través d'accions polítiques.”*

Justícia equival a equitat; la justa distribució de la riquesa —els avantatges, els béns i els beneficis— entre tots els membres d'una societat. La justícia opera a llarg termini, perquè ataca les causes que generen les desigualtats socials i s'articula a través de l'acció política institucional. L'objectiu final és bastir una societat justa integrada per subjectes no dependents, sinó autònoms i capacitats per afrontar qualsevol repte.

Resulta absolutament intolerable i inadmissible que un país com el nostre, que se situa entre els deu més rics del món, admeti i toleri uns índexs de pobresa per damunt del 20%.

El salt de l'assistencialisme/la caritat a la justícia suposa un canvi de perspectiva (política).

Avui, l'anomenat progrés o desenvolupament pivota sobre un únic assumpte: el creixement econòmic *per se*, mentre que el desenvolupament social ha quedat relegat a segon terme. En el context actual, les persones són secundàries, perquè són concebudes i operen com a meres eines del creixement econòmic beneficiós per una minoria. Com adverteix Amartya

Sen, premi Nobel d'Economia, la prioritat hauria de ser focalitzar l'atenció en el desenvolupament de les persones en comptes de centrar-la en el creixement econòmic.

Però la clau de volta també passa per canviar el sistema productiu

La pobresa i la desigualtat no desapareixen amb mers "complement econòmics", sinó que, perquè desapareguin, necessitem emprendre un canvi estructural important: canviar el model productiu i les condicions laborals. I aconseguir-ho passa, com a mínim, per treballar en una doble direcció:

(1) eradicar la proliferació de llocs de treball poc qualificats i mal remunerats i

(2) establir un salari mínim digne d'aquest nom.

No pot ser que l'única política de lluita contra la pobresa passi per que la gent trobi una millor feina. Sortir de la pobresa no és un camí que una persona hagi de fer, amb esforç i sacrifici, sinó una lluita que l'administració ha de protagonitzar.

Fa 200 anys semblava que ho quelcom més clar?

La proclama revolucionària francesa "llibertat, igualtat i fraternitat" enaltia aquells elements de les relacions socials que havien de tenir més importància si es volia crear una societat millor i optimitzar la qualitat de la vida de les persones. Llibertat per alliberar-se del jou de la inferioritat i la submissió; fraternitat, desig de més reciprocitat en les relacions socials (comunitat, cohesió social i solidaritat); i igualtat, com a condició prèvia per garantir la satisfacció de les altres dues.

Una tríade avui malmesa i damnificada i que molts treballen per laminar encara més, malgrat que saben que la desigualtat

no només genera problemes associats a les diferències socials, sinó que debilita la vida comunitària, redueix la confiança i incrementa la violència.

En la lluita contra la pobresa i l'exclusió social als Països Catalans, des de la CUP hem de defensar la consolidació dels drets socials, frenant el discurs estigmatitzador i culpabilitzador que transfereix a les persones la responsabilitat de les seves situacions vitals. No es poden trobar solucions individuals a problemes estructurals. Les tensions socials que es deriven de les polítiques neoliberals han de ser contestades amb resistència a les institucions, però també – i sobretot- amb iniciatives comunitàries i de solidaritat i suport mutu als carrers i als barris, als centres d'estudi i treball. Per tant, canvi de regim, drets i lluita col·lectiva, aquesta és la sortida

Nosaltres volem anar a l'origen de les raons de la pobresa, i per això apostem per una alternativa al sistema capitalista. Nosaltres volem anar a l'origen de les raons de la pobresa, i per això discutim la pertinença a la UE i a l'euro. Nosaltres volem anar a l'origen de les raons de la pobresa, i per això som feministes. Allò que sovint es critica i ridiculitza del nostre ideari, és allò que permet, justament, eradicar la pobresa. Avui aquest Ple, corre el risc de dir que vol combatre la pobresa, i no actuar en conseqüència. Que no hi càpiga cap dubte : La CUP-Crida Constituent treballarem de forma conseqüent per poder arribar a dir, algun dia, que ja no cal cap altre Ple sobre pobresa.